

Vergaderjaar 1990–1991

20 487

Natuur- en Milieu-educatie

Nr. 6

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN ONDERWIJS EN WETENSCHAPPEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Zoetermeer, 17 december 1990

Inleiding

In aansluiting op de Algemene Beschouwingen bij de Rijksbegroting 1991 informeer ik u hierbij over **de hoofdlijnen van een opzet voor een plan natuur- en milieu-educatie** (NME) gericht op het basis- en voortgezet onderwijs. Bij deze planopstelling is gerefereerd aan het in noot 4 bij de handelingen Rijksbegroting 1991 Onderwijs en Wetenschappen (O&W), 11 oktober 1990, vermelde indicatief meerjarenplan 1990–1994 «Natuur- en Milieu-educatie in het onderwijs van morgen». Dit plan zal onderdeel uitmaken van de kaders die worden ontwikkeld inzake de uitvoering van de motie Feenstra/Eisma (1987–1988, 20 487, nr. 4), waarover uw Kamer in het voorjaar van 1991 wordt geïnformeerd. Mede namens de ministers van Economische Zaken (EZ), Verkeer en Waterstaat (V&W) en Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM), de minister voor Ontwikkelingssamenwerking en de staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) bericht ik u het volgende.

Hoofdlijnen

De aard en omvang van natuur- en milieuproblemen zijn zodanig, dat grote veranderingen nodig zijn in de manier waarop we zowel individueel als collectief met natuur en milieu omgaan. De samenleving zal moeten transformeren in een die is gebaseerd op duurzame ontwikkeling. Daarbinnen is ook begrepen het behoud van de levende natuur. Voor zo'n ingrijpende verandering is een groot draagvlak nodig. Natuur- en milieu-educatie is één van de instrumenten om een dergelijk draagvlak te creëren. Het onderwijs is daarin een onmisbare schakel.

Binnen het onderwijs wordt ernaar gestreefd dat leerlingen kennis, inzicht en vaardigheden verwerven die een bijdrage kunnen leveren aan de (bevordering) van duurzame ontwikkeling. Daarbij is kennismaking

met de waarden van en de bedreigingen ten opzichte van de levende natuur een onmisbaar element, evenals het kennismaken met de effecten van het menselijk handelen op de natuur en het milieu. Hiertoe wordt een aantal activiteiten ontwikkeld gericht op een structurele inbedding van natuur- en milieu-educatie in het onderwijs. Het plan natuur- en milieu-educatie voor basis- en voortgezet onderwijs heeft tot doel een samenhangende en effectieve uitvoering van deze activiteiten mogelijk te maken. Bij de opstelling van het plan zullen de volgende uitgangspunten gelden:

- NME wordt geïntegreerd in bestaande vakken c.q. leergebieden binnen de verschillende onderwijssectoren. Kerndoelen en examenprogramma's zullen - waar nodig - worden aangepast en zijn vervolgens richtinggevend.
- Structurele en samenhangende inbedding zal vooral plaatsvinden in een proces van landelijke programma-ontwikkeling en invoering ondersteund door informatievoorziening/communicatie.
- In aanvulling op dit landelijk aanbod zijn er onderwijsondersteunende activiteiten op plaatselijk/regionaal niveau. Afstemming daarover vindt zowel plaats op individueel schoolniveau als schooloverstijgend. Daarbij wordt gestreefd naar praktische werkwijzen, zoals actualisering van het onderwijsaanbod en zorg voor natuur en milieu in en rond de school.
- Op basis van faciliteiten voor docenten zullen scholen betrokken worden bij ontwikkeling en invoering.
- Gelet op de noodzakelijke bijdrage van scholen, instellingen en instituten is gecoördineerde inzet van deskundigheid vereist. De kennis en ervaring die aanwezig is wordt betrokken bij de ontwikkeling en uitvoering van dit plan.
- Dit plan en de (meerjarige) beleidsprogramma's van de participerende departementen worden aan elkaar gerelateerd.
- Afstemming en coördinatie van activiteiten zal worden gewaarborgd.
- De opzet van de activiteiten vindt plaats vanuit een meerjarenkader.
- Het meerjarenkader zal in de vorm van jaarlijks opschuivende plannen worden vastgesteld en uitgevoerd. Uitbreiding van bestaande specifieke voorzieningen zal in meerjarenperspectief nader worden bezien.

Hieronder vindt de eerste uitwerking plaats voor het jaar 1991.

Activiteitenplanning 1991

In 1991 zal in elk geval aandacht worden besteed aan de opzet van een basisinformatiepakket voor de scholen. Dit pakket moet scholen stimuleren om mee te doen met de ontwikkeling en invoering van NME. Het basisinformatiepakket zal breed van aard zijn en onder andere aandacht geven aan de zorg voor natuur en milieu in en rond de school. Tevens worden de scholen ook praktisch geïnformeerd over de meerjarige programma's en plannen van de zijde van de departementen. Gegeven het middelenkader 1991 zal fasering van de ontwikkeling en verspreiding van het basisinformatiepakket worden aangegeven in de planuitwerking 1991 en volgende jaren. De ministeries van O&W en VROM zullen binnen het bedrag van 2 mln. in 1991 de ontwikkeling van het basisinformatiepakket voor scholen financieren inclusief een bijbehorende NME-campagne. In aanvulling hierop zal het ministerie van VROM de aanpak voor de invoering van milieuzorg op scholen bevorderen, waarbij bestaande initiatieven worden betrokken. Om de ontwikkeling en uitvoering van het plan zo spoedig mogelijk vorm te kunnen geven is door de ministeries voor LNV, O&W en VROM besloten om de in 1990 ingezette deskundigheid te verlengen tot 1 augustus 1991. Van de zijde van de ministeries van LNV, O&W en VROM zullen, voor zover passend binnen de kaders van dit plan, de NME-activiteiten na 1 augustus 1991

worden voortgezet. Daarbij gaat het om ontwikkeling en invoering ondersteund door informatievoorziening/communicatie. Op basis van faciliteiten voor docenten zullen scholen bij deze kernactiviteiten worden betrokken.

Ook buiten dit plankader worden van de zijde van het ministerie van VROM activiteiten verricht op het terrein van NME. Daarnaast zullen in 1991 de volgende activiteiten worden ondernomen. Deze activiteiten zullen betrokken worden bij of ingebracht worden in de nog nader te concretiseren (onafhankelijke) organisatiestructuur.

Vanuit de invalshoek van het ministerie van Economische Zaken zal het beleid inzake milieu-educatie voor het onderwijs zich richten op technologie en energie. Vooral nog zal prioriteit worden gegeven aan het voortgezet (beroeps)onderwijs en het basisonderwijs. Kernactiviteiten binnen het beroepsonderwijs zullen daarbij zijn: het nascholen van docenten op milieutechnologie met gebruikmaking van de Nabont-infrastructuur (1 mln.); het doen van verkenningen naar ontwikkelingen in de milieutechnologie en de implicaties daarvan voor het beroepsonderwijs; in samenwerking met het bedrijfsleven zullen projecten worden opgezet resulterend in verbeteringen van de onderwijspraktijk met name gericht op curriculum-aanpassingen; de functie van de met het ministerie van O&W opgezette regionale technologische centra bij MBO-colleges zal uitgebreid worden met milieu-technologie; informatiepakketten op het terrein van milieutechnologie zullen in het beroepsonderwijs ingepast worden. Tenslotte zullen projecten worden opgezet gericht op vergroting van kennis over duurzame energie voor het basisonderwijs zal, in samenhang met het basisinformatiepakket, de tweede fase van het energieproject McPower geïmplementeerd gaan worden (1 mln.).

Vanuit de invalshoek van het ministerie van Verkeer en Waterstaat zullen binnen het nieuwe verkeer- en vervoersbeleid educatieve maatregelen worden genomen. In dat kader van natuur- en milieu-educatie zal mede aandacht worden gegeven aan het aspect leefbaarheid (milieu en veiligheid). In 1991 zal het educatieproject voor het basis- en voortgezet onderwijs in het kader van het Structuurschema Verkeer en Vervoer (SVV) in (meerjarige) uitvoering worden genomen. Programmering van deze activiteiten wordt voorzien binnen deze planopzet. Een en ander houdt in de ontwikkeling van een organisatorisch kader, onderzoek, toets- en leermiddelenontwikkeling, implementatie en promotie/communicatie. Voor deze activiteiten gericht op NME is in 1991 gesommeerd 2 mln. beschikbaar, dit naast de aparte financiering van de ook via het SVV-educatieplan te realiseren verkeersveiligheidsaspecten. Het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij is vanuit twee invalshoeken betrokken bij natuur- en milieu-educatie. Dit betreft enerzijds het agrarisch onderwijs als onderdeel van het voortgezet onderwijs en anderzijds het natuurbeleid.

In het landbouwonderwijs zullen, naast de lopende activiteiten, in 1991 twee projecten worden uitgevoerd, die een aanjaagfunctie zullen hebben voor de integratie van milieu-aspecten in het onderwijs. Het gaat daarbij allereerst om een project voor de opzet van een kwalificatiestructuur waarbij voor alle leerlingen van dagschool en leerlingenstelsel milieu-aspecten als verplichte doelstellingen in certificaten worden geïntegreerd. Daarnaast wordt een aantal verdiepende natuur- en milieu-certificaten en een apart diploma natuur- en milieu-techniek ingericht welke de leerling voorbereiden op specifieke functies in de natuur- en milieusector.

Teneinde bovengenoemd project te implementeren wordt een tweede project «Integratie van Milieu-aspecten in het Agrarisch Onderwijs» uitgevoerd. Daarin worden de ontwikkeling en uitvoering van certificaten

in dagschool en cursorisch verband gestimuleerd en worden docenten vakgericht en teamgericht nageschoold. De bovengeschetste projecten zullen de komende jaren tot effect hebben dat er zowel op ontwikkelingsgebied, met betrekking tot scholing van docenten als in de uitvoering steeds meer reguliere middelen zullen worden ingezet. In 1991 zal ruim 1 mln. worden besteed aan de bovengenoemde aanjaagprojecten.

De onderwijsondersteunende activiteiten vanuit de natuursector, uitgevoerd door onder andere veldstudie-centra, bezoekerscentra, natuur- en milieu-educatiecentra, kinderboerderijen, afdelingen van het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie, dierentuinen, botanische tuinen, heemtuinen en natuurtuinen, nemen een belangrijke plaats in binnen natuur- en milieu-educatie. Hoofdpunten van het LNV-beleid terzake zijn landelijke ondersteuning en ontwikkeling en vernieuwing. Een groot aantal projecten, vermeld in het Meerjarenprogramma Natuur en Landschap 1991-1995, vloeit hieruit voort. Ondersteuning, ontwikkeling en vernieuwing werken vooral kwaliteitsbevorderend. Voor het basis- en voortgezet onderwijs zullen in 1991 in het kader van dit plan ondermeer educatieve programma's vanuit Nationale parken worden ontwikkeld. Voorts worden werkweken en veldstudie-activiteiten mogelijk gemaakt door de Stichting School in Bos en Landschap en door de Stichting Veldstudiecentra. In elk geval vervullen deze voorzieningen een functie in het basisinformatiepakket. In 1991 is met activiteiten in het kader van dit plan een bedrag van 1 mln. gemeoid.

Vanuit de invalshoek van de ontwikkelingssamenwerking zal in 1991 een bijdrage (2 mln.) worden geleverd aan het basisinformatiepakket waar het gaat om de natuur- en milieuproblematiek in de ontwikkelingslanden. Voorts zal worden geparticipeerd in die projecten, ook in een meerjarig financieel kader, waarin deze thematiek relevant voor het basis- en voortgezet onderwijs is.

Organisatie

De activiteiten zullen in onderlinge samenhang en afstemming worden uitgevoerd. Dat betekent dat een organisatiestructuur zal moeten worden opgezet die dat kan garanderen. Daartoe zal een interdepartementale stuurgroep, onder coördinatie van het ministerie van O&W worden ingericht. Deze stuurgroep heeft besluitvormende bevoegdheden, rekening houdend met de verantwoordelijkheden van de onderscheiden departementen. Begin 1991 zal de interdepartementale stuurgroep besluiten hoe de uitvoering en inhoudelijke afstemming van het beleid in een (onafhankelijke) organisatiestructuur vorm zal worden gegeven. Over de meer gedetailleerde aspecten van deze organisatiestructuur zal, waar nodig, ook overleg plaatsvinden met onder andere bij de uitvoering participerende instellingen.

Het meerjarenplan dat in 1991 wordt opgesteld en de afzonderlijke jaarplannen behoeven de goedkeuring van de interdepartementale stuurgroep. Na deze goedkeuring zal financiering plaatsvinden op basis van de verschillende regelgevende kaders van de departementen.

Financiën

Uitgaande van de genoemde bijdragen van de verschillende departementen ziet het globale financiële beeld voor 1991 er als volgt uit: EZ, LNV, O&W, V&W en VROM ieder 2 mln. Daarnaast zal van de zijde van OS ook 2 mln. worden bijgedragen. Totaal beschikbaar is dus een bedrag van 12 mln. in 1991. Dit bedrag is samengesteld:

a. gedeeltelijk of geheel uit herschikking van niet aan NME gerelateerde budgetten (meer dan de helft);

b. uit transfer van lopende NME-beleidsprogramma's naar dit plankader.

Voor 1992 en volgende jaren zal de financiering in 1991 worden geregeld conform het tijdens de Algemene Beschouwingen van de zijde van uw kamer gememoreerde meerjarenperspectief met een oplopend financieel bedrag.

Procedure

De scholen zullen in 1991 worden voorzien van informatie over de uitvoering van de toezegging van de Minister-President tijdens de Algemene Beschouwingen, inzake de prioriteit die natuur- en milieu-educatie van overheidszijde zal krijgen en over de wijze waarop individuele scholen, in overleg met instellingen, betrokken zullen worden bij de ontwikkeling en invoering van NME.

Voorts zal uw Kamer jaarlijks, door O&W, mede namens de participerende departementen, worden geïnformeerd over de voortgang van de activiteiten, inclusief het financieel beslag dat daarmee gemoeid is.

De staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen,
J. Wallage